

כב הַפְּהֵן: וּבְצִלָּאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹר לְמִטֵּה יְהוּדָה

עֲשֵׂה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:

רש"י

בן אורי עשה את כל אשר צוה ה' את משה. אשר לזה [משה] אין כמו כן, אלא כל אשר לזה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסניי, כי משה לזה נצטלל לעשות מחילה כלים ואחר כך משכן, אמר לו נצטלל מנהג העולם לעשות מחילה בית ואחר כך משים כלים נמוכו. אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אמר לו משה צלל אל הייט, כי גדולי כך לזה לי הקדוש ברוך הוא, וכך עשה המשכן מחילה ואחר כך עשה כלים: (וכו) הכבר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הכבר מאה ועשרים מנה.

מקורות

[כב]

אשר צוה משה אין כתוב כאן... — רבי תנחומא בשם רב הונא ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא שמע מפי רבו הסכימה דעתו כמה שנאמר למשה מסניי. (ירושלמי פאה פ"א ה"א)⁶

משה צוה לבצלאל לעשות תחילה כלים... — אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן, אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא עשה משכן ארון וכלים, אמר לו שמא בצל אל הייט וידעת. (ברכות נ"א)⁷

וראה רמב"ן, הובא לעיל הערה 1. (6) ב"ר א יד. לפי הנוסח שלפנינו בדברי רש"י (ראה הערה הבאה) מאמר חז"ל זה מתייחס לשינוי סדר המלאכה. אולם בחוקוני לא גרס, כנראה, ההמשך שלפנינו, ומפרש דברי רש"י כאן: "פרש"י אפילו דברים שלא אמר לו רבו וכו', כגון ציפוי ראשי העמודים". וכן לעיל (לו לח) פירש: "וצפה ראשיהם וחשוקיהם זהב. הוא שפירש רש"י בפרשת פקודי אפילו דברים שלא אמר לו רבו". וגם שם הגרסא: "אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן". וכן בדפוס ראשון: "את כל אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן". וכעיי"ז בדפוס אלקבץ. ועיי" דפוס רומי. (7) ראה קהלת רבה ז כב. ויש לציין שמציט בחז"ל רעה אחרת שמשה צוה לבצלאל לעשות משכן תחילה, ובצלאל עשה הארון תחלה, ראה שמרר נ ב, תנחומא ויקהל ו ותני שם ח. המפרשים האריכו לדון בביאור מחלוקת משה רבינו ובצלאל ראה דבריהם כאן. וראה ענין חרושי אגרות מהרש"א ופני יהושע ברכות שם. קטע זה מ"כ

אפיקו דברים שלא אמר לו רבו וכו'. וא"ת ומשה למה לא ציווה לעשות המשכן קודם? י"ל דמשה היה מקדים את הכלים הדתי שהכלים הם חשובים מן המשכן כמו שמכיה שהכלים נשא בני קהת והמשכן במשא בני כררי ובני קהת היו חשובים מן בני כררי, ויש להתחיל בעיקר אבל בענין המעשה יש לתקדם את המשכן מפני שהמשכן הוא שמירת הכלים, ולפיכך בצלאל אשר היה ממונה על המעשה בא אליו הדיעה לעשות את המשכן קודם אבל משה דהיה ממונה על הלמד בלבד והיה ידע ציור המשכן והיו תעשייה מה יקדים במעשה נשכח הימנו עד כי בצלאל המיוחד לעשייה הזכיר אותו. על זה אמר לו משה שמא בצל אל הייט כי משה מיוחד לתלמוד ולא למעשה ובצלאל לעשייה, כלל דבר הדבר למשה בא הדיעה בענין התלמוד לפי שהוא מיוחד אל הלמד, ויש להתחיל בלימוד בדברים שהם עיקרים ולבצלאל המיוחד על המעשה בא אליו איך יעשה ולמד היה ידע בצלאל עשייתם.

אריה

פרשה פקודי

גור

עין איה

הקב"ה עשה משכן ארון וכלים. א"ל, שמא בצל אל הייט וידעת. הרגש הטבעי של הנפש המצטיינת במלאכת המחשבת של הציור, עיקר כשרונו הוא שיהי' ציורו חזק מאד וטבעי. רגשו הפנימי שהוא הכשרון המיוחד לחכמה הזאת של מלאכת הציור, לא יתנהו בשום אופן לצייר איזה דבר שלא כמנהגו וארחו הראוי לו ע"פ תכונתו. כחכם הזימרה האמיתי אשר בשמעו קול של נגינה שאינו ע"פ חוקי ההרמוניא הטבעיים החקוקים בנפש, לא תוכל נפשו לשאתה ויכיר שכאן יש חסרון סדר, שנפשו הטבעית כבר מרגשת את הראוי ואת שאינו ראוי לפי מצב הנפש הטבעית בסדרי ההרמוניא, גם הצייר האמיתי רושם של הרגשו חזק מאד לצייר כל דבר ע"פ טבעו המיוחד לו, ואותו הצביון שיש במציאות מוכרח הוא שיצא מתחת יד ציורו, והשינוי שבין המציאות אל הציור לא תוכל נפשו העדינה לקבל במנוחה. והנה הרגש הזה של הציור כשהוא נשלם לכל פרטיו הוא חכמה רבה וצריך לזה כשרון טבעי בנפש, ומכש"כ במעלה העליונה של חכמתו של בצלאל בציוריו שנחה עליו רוח אלהים, שודאי כל התנאים של הבעל כשרון היותר נעלה בחכמת הציור לא חסרו

לו. והנה ודאי יש הבדל בין הסדר המצטייר אצל המשיג החכם מצד חוקי החכמה, להסדר המצטייר אצל המצייר מצד כשרון של חכמת הציור והרגשו העמוק. שאצל החכם המשיג בחכמתו, יפול הסדר בכל דבר כפי הראוי מצד החכמה והמוסר, ואצל המצייר הטבעי האמיתי יפול הציור אצלו כפי מה שהוא בעולם המציאות, וכל חכמתו הוא, היא כמה שהוא שוה בהתפעלות ציוריו אל המציאות בפועל. והנה לגבי ארון כל המעשים ית' אין הבדל כלל בין סדר של חכמה לסדר של ציור, כי החכמה העליונה מגביהה לשבת ומשפלת לראות¹, וכח הציור עצמו ושוינו עם המציאות הלא הוא חק מחקי המציאות, שיצרים יוצר כל בחכמה ובצדק נשגב. אמנם המשיגים יתחלפו כאיכות קבולם, מי שנפשו מיוחדת ביותר אל החכמה והצדק הנשגב, תתקרב הרגשתו להסדר המפיק מוסר ורוח צדקה, ומי שכשרון הציור חזק בו יתקרב יותר בציוריו אל המציאות וההוה.